M.A. 3rd Semester Examination, 2023

SANSKRIT

PAPER – SAN-305(A, B & C)

Full Marks : 50

Time : 2 hours

The figures in the right hand margin indicate marks

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable

GROUP – A

(*Literature*)

(सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च समाधेयाः)

1. यथानिर्देशमुत्तरं दीयताम् – 10×2

(क) नाट्य–नृत्य – नृत्त – शब्दानां धातूल्लेखपूर्वकं लक्षणम् उल्लिख्यताम् । तत्र तेषां स्वरुपं प्रतिपाद्य सादृश्यं वैसादृश्यञ्च निरुप्येताम् ।

अथवा

के अर्थोपक्षेपकाः ? तेषां स्वरुपं सोदाहरणं प्रतिपादनीयम् ।

(*ख*) ध्वन्यालोकस्य मङ्गलश्लोकात् त्रिविधानां ध्वनीनां प्रतिपत्तिः कथंकारं भवति इत्येतत् सयुक्ति आलोच्यताम् ।

अथवा

ध्वनितत्त्वस्य विरुद्धवादिनां मतानि समासेन प्रतिपादयत ।

2. यथानिर्देशमुत्रं दीयताम् –

(क) कयोश्चिद् द्वयोः व्याख्या कार्या– 5×2

(*i*) दशरुपानुकारेण यस्य माद्यन्ति भावकाः ।
नमः सर्वविदे तस्मै विष्णवे भरताय च ।।

(*ii*) स्वल्पोद्दिष्टस्तु तद्धेतुर्बीजं विस्तार्यनेकधा ।

(*iii*) भारती संस्कृतप्रायो वाग्व्यापारो नटाश्रयः ।

(ख) कयोश्चिद् द्वयोः व्याख्या कार्या– 5×2

(*i*) प्रतीयमानं पुनरन्यदेव वस्त्वस्ति वाणीषु महाकवीनाम् ।
यत्तत्प्रसिद्धावयवातिरिक्तं विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु ॥

(*ii*) यत्रार्थः शब्दो व तमर्थमुपसर्जनीकृतस्वार्थौ ।
व्यङ्क्तः काव्यविशेषः स ध्वनिरिति सुरिभिः कथितः ॥

(*iii*) योऽर्थः सहृदयश्लाघ्यः काव्यात्मेति व्यवस्थितः ।
वाच्यप्रतीयमानाख्यौ तस्य भेदावुभौ स्मृतौ ॥

GROUP – B

(*Pāninian Grammar*)

(सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेनैव समाधेयाः)

1. "अजादिभिः स्त्रीत्वस्य विशेषणान्नेह पश्चाजी" – सप्रसङ्गं व्याख्यायताम् । 10

अथवा

"उगिदचाम्"–इति सूत्रेऽजग्रहणेन धातोश्चेद् उगित्कार्यं तर्ह्यञ्चतेरेव– इति नियम्यते ।

2. (क) अधोलिखितेषु कयोश्चिद्द्वयोः साधनप्रक्रिया प्रदर्श्यताम् ।

$2\frac{1}{2}\times$

(*i*) द्विपदी

(*ii*) पचन्ती

(*iii*) कारिका

(*iv*) कर्त्री

(ख) एकस्य व्याख्या कार्या – 5

(*i*) "डाबुभाभ्यामन्यतरस्याम्"

(*ii*) राबृचि

3. एकः समाधेयः : 10

(क) "भूमनिन्दाप्रशंसासु....." इत्यादिकारिकां प्रपूर्य सोदाहरणं व्याख्यायताम् ।

(ख) "तदस्यास्त्यस्मिन्निति मतुप्" इति सूत्रं सोदाहरणं व्याख्यायताम् ।

4. केषाञ्चन चतुर्णां ससूत्रं साधनप्रक्रिया प्रदर्श्यताम् : $2\frac{1}{2}\times 4$

(क) पञ्चदशम्

(ख) आदित्यः

(ग) गाणपतम्

(घ) आह्नीवती

(ङ) भूमा

(च) कृष्णः

GROUP – C

(*Indian Philosophy*)

(सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेनैव समाधेयाः)

1. भाट्टमते प्रमा का ? किं वा प्रमाणम् ? तत् कतिविधम् ? कानि च तानि ? प्रमाणलक्षणविषये तार्किकादीनां मतखण्डनपूर्वकं *भाट्टमतमुपस्थाप्यताम् ।* *10*

अथवा

भाट्टमते प्रत्यक्षलक्षणं किम् ? तत् कतिविधम् ? कानि च तानि ? प्रत्यक्षभेदस्वीकारे बौद्धवैयाकरणैः सह भाट्टानां मतभेदः स्पष्टीक्रियताम् ।

2. द्वयोर्व्याख्या कार्या : 5 × 2

(*क*) भासर्वज्ञश्च सांख्यस्त्रितयमुदयनाद्याश्चतुष्कं वदन्ति ।

(*ख*) समवायादयस्त्वन्ये सन्निकर्षा निराश्रयाः ।

(*ग*) "तदनन्तयोजनान्तरितेऽपि शनैश्चरादिषु झटिति दर्शनं वेगमात्राद-सम्भाव्यमिति उपेक्षितमस्माभिः" ।

3. वेदान्तपरिभाषादिशा प्रत्यक्षप्रमाणस्वरुपं निरुण्यताम् । 10

अथवा

वेदान्तपरिभाषादिशा शब्दस्वरुपं निरुण्यताम् ।

4. यथानिर्देशमुत्तरत कयोश्चिद्द्वयो : 5 × 2

(क) "इन्द्रियेभ्यः परा ह्यर्था अर्थेभ्यश्च परं मनः" ।

(ख) टीका लेख्या–'माया' ।

(ग) टीका लेख्या–'उपमानम्' ।

[Internal Assessment – 10 Marks]